

APUA, kuinka pitäisi toimia?

*Ensiapuopas lasten
tapaturma- ja ensiaputilanteisiin
varhaiskasvatuksessa*

Tämä opas lasten tapaturma- ja ensiaputilanteiden toimintaohjeista on tehty Kajaanin ammattikorkeakoulun sairaanhoitajaopiskelijoiden opinnäytetyönä yhteistyössä Kuusamon kaupungin varhaiskasvatuksen kanssa.

Toivomme, että oppaasta on apua varhaiskasvatuksen arjessa tapahtuviin tapaturma- ja ensiaputilanteisiin.

Kajaanin ammattikorkeakoulun
sairaanhoitajaopiskelijat
Taru Pitkänen ja Marjo Seppänen

SISÄLLYS

ALLERGINEN REAKTIO JA ANAFYLAKSIA	4
Anafylaktinen reaktio.....	5
ELOTTOMUUS/ LAPSEN ELVYTYS	6
HAAVA	7
MURTUMAT	8
MYRKYTYKSET	9
NENÄVERENVUOTO	10
PALELTUMAT	11
PALOVAMMAT	12
PUTOAMINEN /TIPAHTAMINEN (päänvammat)	13
SAIRAUKSISTA JOHTUVAT ENSIAPUTILANTEET	14
Astma	14
Diabetes (matala verensokeri)	15
Epilepsia	16
SOKKI	17
TAJUTTOMUUS	18
TUKEHTUMINEN/ VIERASESINE HENGITYSTEISSÄ	19
VIERASESINE KEHOSSA (SILMÄ, NENÄ, KORVA)	20
Vierasesine silmässä	20
Vierasesine nenässä.....	21
Vierasesine korvassa.....	22

ALLERGINEN REAKTIO JA ANAFYLAKSIA

Lapsi voi saada allergisen reaktion ruoka-aineesta, hyönteisten pistoista, lääkkeistä ja erilaisista muista ympäristön ärsykkeistä. Oireena voi olla iho-oireet, silmäoireet, nenän valuminen ja suolioireet.

Allergisen reaktion kohdatessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Auta lapsi asentoon, jossa lapsella on helppo hengittää.
2. Anna lapselle hänellä olevat allergialäkkeet / inhaloitavat lääkkeet.
3. Jos lapsella on hengitysvaikeuksia soita 112.

Anafylaktinen reaktio

Anafylaksia on vakava allerginen reaktio. Aiheuttajana voi olla esimerkiksi ruoka, hyönteisen pisto tai lääkeaine. Hoitamattomana se on hengenvaarallinen. Oireena allergisen reaktion oireiden lisäksi pulssin kiihtyminen, levottomuus, itkuisuus, turvotusta silmissä, huulissa, korvissa ja hengitysteissä. Lisäksi voi tulla oksentelua, pyörtymistä ja tajuttomuutta.

Anafylaktisen reaktion kohdatessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Jos lapsella on käytössä adrenaliini- injektori (EpiPen JR, Emerade, Jext), ja huomaat lapsella anafylaksia oireita, anna lapselle heti adrenaliinipistos. Pistos annetaan reisilihakseen.
2. Soita 112. Kerro, että lapsella on anafylaktinen reaktio ja on saanut adrenaliinipistoksen.
3. Tarvittaessa anna lapselle hänellä oleva lisälääkitys, mikäli niitä ei ole annettu lievien oireiden alussa (antihistamiini / inhaloitavat lääkkeet).
4. Aseta lapsi makaamaan, pidä lämpimänä ja nosta jalat ylös. Jos hengitys on vaikeaa tai lapsi oksentaa aseta istumaan / kyljelleen.
5. Jos oireet eivät helpota tai ne palaavat, voit antaa toisen adrenaliinipistoksen, kun ensimmäisestä on kulunut 5 minuuttia.
6. Ilmoita vanhemmille tai huoltajalle. Lapsi pitää viedä ensiapuun seurantaan, vaikka oireet väistyisivät.

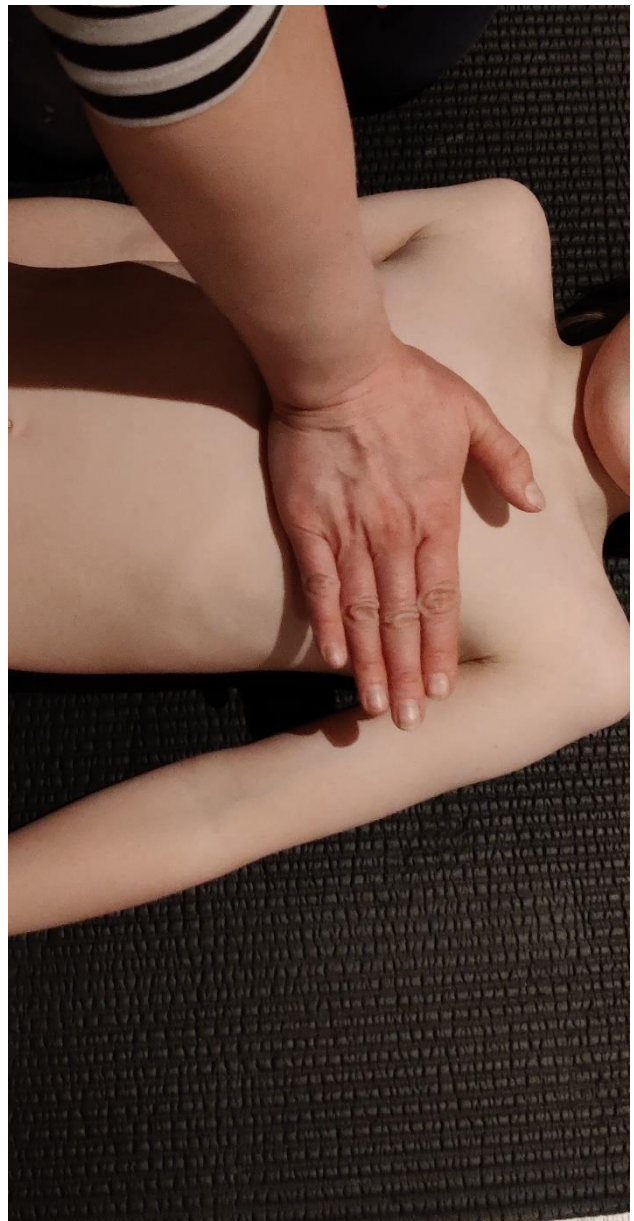
ELOTTOMUUS/ LAPSEN ELVYTYS

Lapsi on eloton, kun ei liiku, ei reagoi käsittelyyn eikä herättelyyn. Lapsen elottomuuden voi aiheuttaa hukkuminen, trauma, infektio, epilepsia tai sydänongelmat.

Lapsen elottomuus/ elvytystilanteessa toimi seuraavalla tavalla:

Lapsen painelu- puhallus elvytys (PPE)

1. Tarkista reagoiko lapsi puheeseen, tai herättelyyn.
2. Huuda APUA!
3. Soita 112, laita puhelin kaiuttimelle, toimi hätäkeskuksen ohjeiden mukaan.
4. Avaa hengitystiet, arvioi onko hengitys vapaata.
5. Jos lapsi on tajuton, eikä hengitä aloita painelupuhallus elvytys 5 puhalluksella.
6. Painele 30 yhdellä kädellä rintalastan keskiosasta (nopeus noin 100 x min).
7. Jatka painelu- puhallus elvytystä vuorotellen 2 puhallusta – 30 painelua välillä, ensihoidon tuloon saakka tai siihen saakka, että lapsi alkaa hengittää itse.

HAAVA

Lapselle voi tulla herkästi haavoja tai nirhaumia päivän touhuissa, koska lapsen iho on aikuisen ihoa ohuempi. Toimi haavan tullessa seuraavien ohjeiden mukaan:

Haavan tullessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Puhdista haava alue juoksevan veden alla.
2. Poista irtolika esimerkiksi hiekka.
3. Sulje haavanreunat haavateipillä tai laastarilla.
4. Ilmoita vanhemmalle tai huoltajalle tapahtuneesta. Huolehdi, että lapsi pääsee lääkäriin tarvittaessa.

Jos haavasta tuleva verenvuoto on suurempi niin toimi seuraavan ohjeen mukaan:

1. Tyrehdytä verenvuotoa painamalla haavaa, tee paineside käyttäen käytettävissä olevista tarvikkeista.
2. Aseta lapsi makuuasentoon.
3. Tarkkaile shokin oireita (kylmähiki, pahoinvointi, nopea syke, tiheä hengitys, levottomuus ja jano).
4. Ilmoita vanhemmalle tai huoltajalle tapahtuneesta. Huolehdi, että lapsi pääsee lääkäriin, tarvittaessa soita 112.

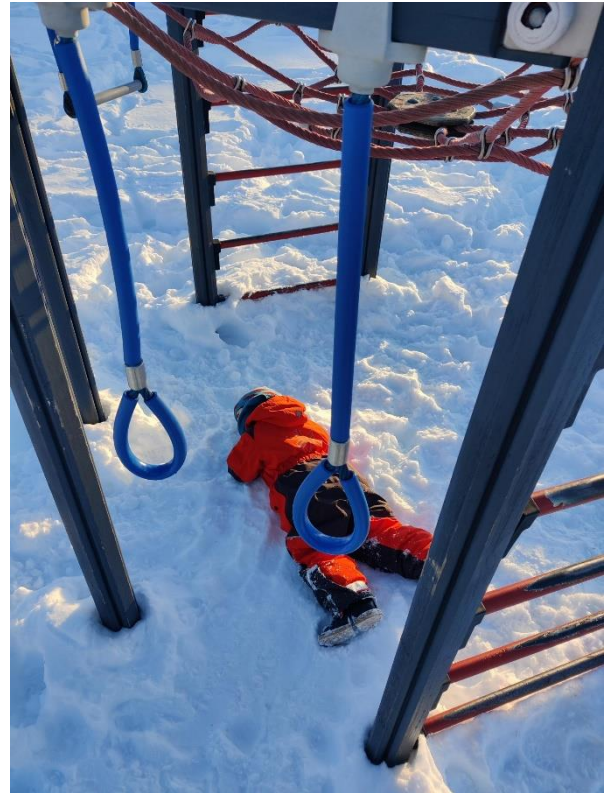

MURTUMAT

Lapsi haluaa luontaisesti liikkua ja tutkia, jolloin murtumia kokeillessa taitojaan voi tulla. Lapsen tipahtaessa korkealta voi lapselle tulla raajaan murtuma.

Murtuma tilanteessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Tyrehdytä ulkoinen verenvuoto, jos sellaista on.
2. Tue murtunutta raajaa kädellä tai tukevalla siteellä, voit tukea raajan esimerkiksi käyttämällä apuna jotain tukevaa materiaalia ja kangaspalaa. Älä korjaa virheasentoa.
3. Pidä lapsi lämpimänä.
4. Ota huomioon mahdolliset shokin oireet (kylmähiki, pahoinvointi, nopea syke, tiheä hengitys, levottomuus ja jano).
5. Älä liikuta lasta, ellei ole tarve.
6. Ilmoita vanhemmalle tai huoltajalle tapahtuneesta. Huolehdi, että lapsi pääsee sairaalahoitoon.

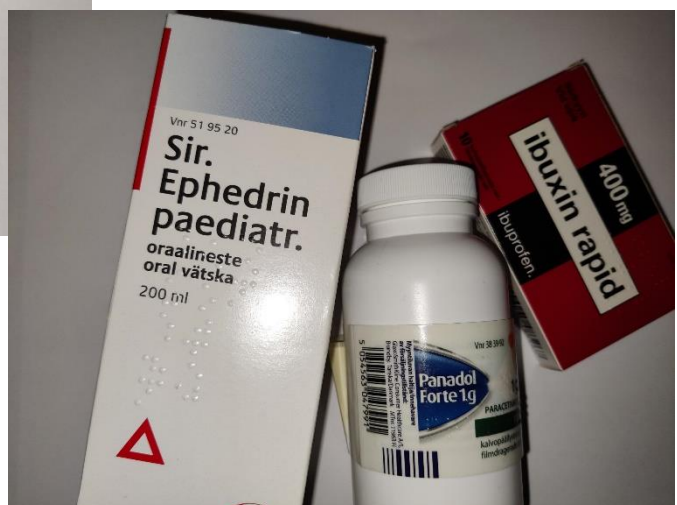

MYRKYTYKSET

Lapset haluavat tutkia ympärillä olevia asioita, joka voi aiheuttaa myrkytysvaaran, mikäli lapsi saa käsiinsä vaarallisia aiheita, lääkkeitä tai kasveja. Lapsilla tavallisempia myrkytyksen aiheuttajia ovat lääkkeet, pesu- ja puhdistusaineet ja alkoholi.

Myrkytys tilanteessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Puhdista lapsen suu sormilla.
2. Älä okseta lasta.
3. Älä anna juotavaa, kuin pieni kulaus, mikäli lapsi haluaa.
4. Anna lääkehiiltä 3rkl / 10 kg kohti, mikäli on.
5. Soita myrkytyskeskukseen p. 0800 147 111 tai päivystykseen p. 040 8608 611, kerro mistä aineesta kyse, mikäli tiedät. Toimi viranomaisilta saamiesi ohjeiden mukaisesti.

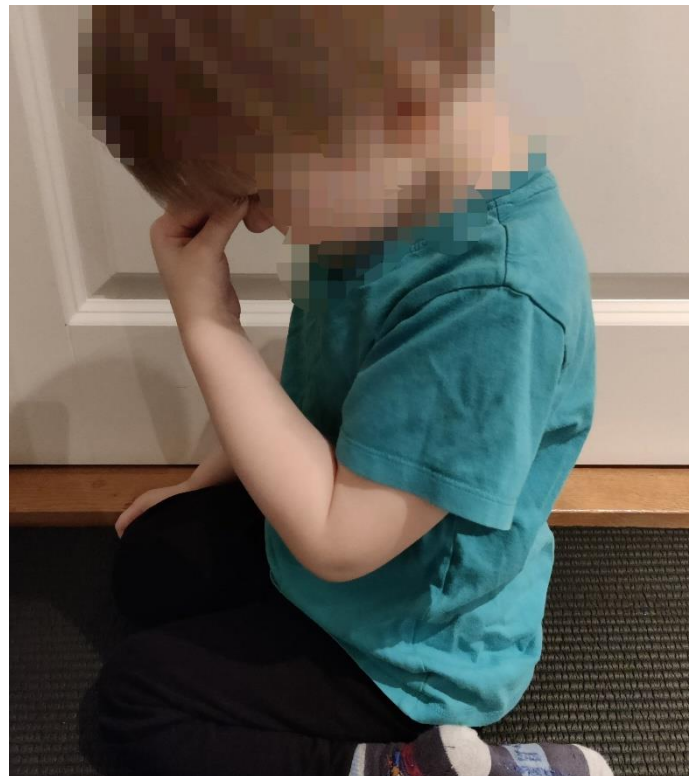

NENÄVERENVUOTO

Nenäverenvuoto on lapsilla tavallinen vaiva. Sen aiheuttajia voivat olla esimerkiksi nenään kohdistunut isku, nenän limakalvojen kuivuminen tai nenän kaivaminen.

Nenäverenvuoto tilanteessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Pyydä lasta niistämään nenä tyhjäksi.
2. Auta lapsi istumaan etukumaraan asentoon.
3. Nenän sieraimia puristetaan yhteen nenän luiden osan etupuolelta vähintään 10–15 minuuttia.
4. Niskaan tai otsalle voi asettaa kylmäpussin tyrehtymisen edistämiseksi.
5. Vuodon ollessa runsasta, eikä ensiavusta ei ole apua. Tulee lapsi viedä lääkäriin.

PALELTUMAT

Lapset palelluttavat ihonsa herkemmin, kuin aikuiset. Paleltumat kohdistuvat useimmiten kasvojen alueelle, mutta ovat mahdollisia myös jaloissa ja käsissä.

Paleltumavamma tilanteessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Vie lapsi sisätiloihin.
2. Lämmitä paleltuma kohtaa esimerkiksi 40 asteisella vedellä 15–30 min. Lämmitykseen soveltuu kumihanska, joka täytetty lämpimällä vedellä.
3. Paleltunutta raajaa pidetään koholla.
4. Paleltuma kohtaa ei saa hangata eikä puristaa.
5. Anna lapselle lämmintä juomaa.
6. Ilmoita vanhemmalle tai huoltajalle tapahtuneesta.

Ota yhteys lääkäriin, jos tunto ei ole palannut tunnin sisään tai alue on laaja. Mahdolliset ihorakkulat tulee poistaa lääkärin toimesta.

PALOVAMMAT

Palovamman lapsilla aiheuttaa yleisemmin kuuma vesi tai neste. Lapsen iho on aikuisen ihoa ohuempi, ja sen vuoksi lapset saavat herkemmin palovammoja.

Palovamma tapauksessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Viilennä palovamma aluetta upottamalla veteen n. 10 minuutiksi huoneenlämpöiseen veteen.
2. Suojaa vamma-alue puhtaalla sidoksella.
3. Jos iholla on rakkuloita, älä puhkaise niitä.
4. Seuraa shokin oireita ja tajunnan tasoa (kylmähiki, pahoinvointi, nopea syke, tiheä hengitys, levottomuus ja jano).
5. Kaikki kämmentä suuremmat palovammat tulee näyttää lääkärille, kun on kyse lapsesta.
6. Ilmoita vanhemmalle tai huoltajalle tapahtuneesta, tarvittaessa hakeudu lapsen kanssa lääkäriin.

PUTOAMINEN /TIPAHTAMINEN (päänvammat)

Lapset haluavat liikkua ja kokeilla taitojaan päivittäisessä liikkumisessa. Ne altistavat lapsen kolhuille ja päänvammoille. Vakavat päänvammat voivat aiheuttaa myös tajuttomuutta. Tipahtaminen voi aiheuttaa myös murtuman.

Päänvammojen ensiaputilanteessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Selvitä, onko lapsi hereillä tai heräteltävissä.
2. Kysy lapselta, muistaako hän missä on ja mitä tapahtui.
3. Tarkista, näkyykö lapsella vammoja päässä.
4. Jos oireita ei ole ja lapsen vointi on hyvä, voit seurata lapsen tilannetta.
Kylmä on hyvä ensiapu kaikkiin kolhuihin.
5. Lievissä oireissa ota yhteyttä lapsen vanhempiin, jotka ovat yhteydessä lääkäriin. Tarkkaile lapsen vointia.
6. Jos et saa lasta hereille, tai oireet ovat voimakkaita, soita 112.
7. Tajuton lapsi tulee kääntää kylkiasentoon ja tarkkailla hengitystä ammattiavun tuloon saakka.
8. Jos lapsi on eloton, niin aloita painelu- puhallus elvytys.

SAIRAUKSISTA JOHTUVAT ENSIAPUTILANTEET

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsia, joilla on perussairauksia. Lasten yleisempiin perussairauksiin kuuluvat astma, diabetes ja epilepsia.

Astma

Astmakohtauksen voi laukasta rasitus, infektio tai erilaiset hajut. Astma on yksi lasten pitkäaikaissairauksista.

Astmakohtaus tilanteessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Auta lapsi sellaiseen asentoon, jossa hänellä on helppo hengittää esimerkiksi etukumara.
2. Jos lapsella on käytössä astmalääkitys, anna määrätty lääke lääkärin ohjeen mukaisesti.
3. Huolehdi huoneen ilmanvaihdosta esimerkiksi aukaisemalla ikkunaa.
4. Jos oireet eivät helpota lääkkeen annon jälkeen, soita 112.
5. Toimi hätäkeskuksen ohjeiden mukaan ensihoidon tulon saakka.

Diabetes (matala verensokeri)

Diabetes on astman ja epilepsian ohella yksi lasten yleisemmistä perussairauksista. Lapsilla on yleensä 1 tyypin diabetes. Verensokerin liialliseen laskemiseen voi vaikuttaa ruokavaliolla ja täsmällisellä lääkehoidolla.

Matalan verensokerin kohdatessa, toimi seuraavalla tavalla:

1. Jos lapsi on tajuissaan, anna glukoositabletti tai sokeripitoista syötävää.
2. Jos lapsi ei toivu noin 10 minuutissa, tai menettää tajuntansa, niin soita hätänumeroon 112.
3. Jos lapsi on tajuton, mutta hengittää, käännä lapsi kylkiasentoon. ÄLÄ laita mitään syötävää lapsen suuhun.
4. Tarkkaile lapsen hengitystä ja odota lapsen vierellä ensihoidon saapumista paikalle.

Epilepsia

Epilepsia on sairaus, joka näkyy tajunnan tai liiketoimintojen heikkenemisenä. Se aiheuttaa kouristus- tajuttomuus kohtauksia.

Epilepsia kohtauksessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Lapsen ollessa tajuton ja kouristeleva, soita heti hätänumeroon 112. Mikäli lapsi sairastaa epilepsiaa, soita 112, mikäli kouristuskohtaus pitkittyy yli 5minuutiksi tai uusiutuu.
2. Älä estä kouristamista, huolehdi ettei lapsi satuta itseään tai kolhi päätään.
3. Kouristuksen lieventyessä, käännä lapsi kyljelleen.
4. Kouristelun loppuessa, tarkista hengittääkö lapsi normaalisti ja käännä kylkiasentoon.
5. Jos lapsella on käytössä epilepsialääkitys, anna lääke lääkärin ohjeen mukaisesti.
6. Jos kouristuskohtauksen pitkittyessä olet soittanut 112, odota ja seuraa lapsen vointia ensihoidon tulemiseen saakka.

SOKKI

Sokki voi johtua verenvuodosta, nestehukasta, palovamman tai ripulin seurauksena. Allerginen reaktio voi aiheuttaa sokin. Sokin oireita ovat: kylmähiki, pahoinvointi, nopea syke, tiheä hengitys, levottomuus ja jano.

Sokkioireiden tullessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Aseta autettava makuulle. Anna oireenmukainen ensiapu esimerkiksi tyrehdytä verenvuoto.
2. Soita hätänumeroon 112.
3. Peittele autettava ja eristä hänet alustasta lämmönhukan estämiseksi.
4. Rauhoittele lasta.
5. Älä tarjoa syötävää tai juotavaa, vaikka lapsi sitä haluaisi.
6. Seuraa hengitystä ja verenkiertoa lapsen vierellä ensihoidon tuloon saakka.

TAJUTTOMUUS

Tajuttomuuden yleisin syy on lapsen epileptinen kohtaus. Lapsen ollessa tajuton, pyri selvittämään, mitä on tapahtunut.

Tajuttomuuden kohdatessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Kokeile saatko lasta hereille. Puhuttele, ravistele varovasti.
2. Jos lapsi ei reagoi tai herää, soita 112.
3. Selvitä hengittääkö lapsi ja avaa hengitystiet kääntämällä selälleen ja kohottamalla leukaa ylöspäin. Tarkista tuntuuko hengitys kämmenselkään ja onko hengitys tasaista.
4. Jos lapsi hengittää normaalisti, käännä kylkiasentoon. Käännä itseesi päin ja tarkkaile hengitystä ensihoidon tulloon asti.
5. Jos lapsi ei hengitä aloita painelu- puhallus elvytys.

TUKEHTUMINEN/ VIERASESINE HENGITYSTEISSÄ

Tukehtumisella tarkoitetaan samaa kuin sillä, että hengitysteihin on joutunut vierasesine. Suurin osa vierasesinetapaturmista sattuu leikin yhteydessä ja alle 3-vuotiailla lapsilla.

Tukehtumistilanteessa toimi seuraavalla tavalla:

1. Istu ja ota lapsi syliin, niin että lapsi makaa jalkojesi päällä, pää vartaloa alempana.
2. Lyö kämmenellä 5 napakkaa lyöntiä lapaluiden väliin ja kehoita yskimään. Yski, yski, yski!
3. Soita 112, jos vierasesine ei poistu hengitysteistä. Laita puhelin kaiuttimelle, jotta voit auttaa lastakin.
4. Jatka napakoita lyöntejä viiden sarjoissa.
5. Jos lapsi on isompi, voit kokeilla Heimlich otetta yhdellä kädellä, kun kyseessä on varhaiskasvatusikäinen lapsi.
6. Lapsen mennessä elottomaksi, aloita painelu- puhalluselvytys.
7. Ilmoita hätäkeskukseen, mikäli linja hätäkeskukseen ei ole auki koko auttamistapahtuman ajan.

VIERASESINE KEHOSSA (SILMÄ, NENÄ, KORVA)

Lapsi on luontainen tutkija ja kokeilunhaluinen, ja sen vuoksi vierasesineet voivat joutua esimerkiksi silmään, korvaan tai nenään.

Vierasesine silmässä

Lapsella silmään joutuneet vierasesineet ovat yleensä hiekkaa tai roskaa. Niiden hoitaminen onnistuu yleensä tapahtumapaikalla.

Vierasesineen ollessa silmässä toimi seuraavalla tavalla:

1. Pyydä, ettei lapsi hiero silmää, sillä hierominen voi aiheuttaa silmässä vaurioita.
2. Huuhdo silmää silmähuuhteen avulla tai juoksevan veden alla.
3. Näkyvän roskan voi poistaa silmästä varovasti pehmeällä materiaalilla esimerkiksi pumpulipuikolla.
4. Mikäli roska ei lähde silmästä ja silmässä on roskan tunnetta, ilmoita vanhemmalle tai huoltajalle tapahtuneesta. Huolehdi, että lapsi pääsee lääkärin luokse.

Vierasesine nenässä

Lapset laittavat nenään yleensä kasvinosia, helmiä tai pikkulegoja.

Vierasesineen ollessa nenässä toimi seuraavalla tavalla:

1. Mikäli näet vierasesineen lapsen nenässä, taivuta lapsen päätä alaspäin ja pyydä lasta niistämään.
2. Voit ohjata lasta ottamaan suuhun ilmaa, sulkemaan avoimen sieraimen ja puhaltamaan ilman nenän kautta ulos, jolloin vierasesine voi poistua.
3. Jos vierasesine ei irtoa, tai on syvällä pitää vieras esine poistaa lääkärin toimesta.
4. Ilmoita vanhemmalle tai huoltajalle tapahtuneesta, huolehdi että lapsi pääsee lääkärin luokse.

Vierasesine korvassa

Lapset voivat laittaa korvakäytävään erilaisia pieniä esineitä esimerkiksi pelinappuloita.

Vierasesineen ollessa korvassa toimi seuraavalla tavalla:

1. Jos lapsi on laittanut vierasesineen korvaansa, sitä ei pidä mennä kaivamaan.
2. Korvakäytävä voi herkästi vaurioitua ja esine voi joutua syvemmälle.
3. Ilmoita vanhemmalle tai huoltajalle tapahtuneesta. Huolehdi, että lapsi pääsee lääkäriin, sillä korvakäytävän vierasesine tulee poistaa lääkärin toimesta.

OPPAAN LÄHTEET:

Castrén, M. Korte, M. & Myllyrinne K. (2017). *Hengityksen, verenkierron ja tajunnan häiriöt*. Saatavilla 28.1. 2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/spr00005>

Castrén, M. Korte, H. & Myllyrinne, K. (2017). *Myrkytykset*. Ensiapuopas. Duodecim. Saatavilla 28.1.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/spr00013/myrkytykset>

Csonka, P. (2020). *Anafylaksia*. Allergia-, Iho- ja Astmaliitto ry. https://www.allergia.fi/site/assets/files/1176/anafylaksia_opas_0204-2020_web_pages.pdf

Hyry, H. (2022). *Anafylaktinen reaktio (äkillinen yliherkkyysreaktio)*. Lääkärikirja Duodecim. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00201#s5>

Jalanko, H. (2021). *Nenäverenvuoto lapsella*. Lääkärikirja Duodecim. Saatavilla 4.3.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00740/nenaverenvuoto-lapsella?q=nen%C3%A4verenvuoto>

Korte, H. & Myllyrinne, K. (2017). *Ensiapu*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Punainen risti. (2022). *Ensiapuhjeet*. Saatavilla 24.2.2022. <https://www.punainenristi.fi/ensiapu/ensiapuhjeet/>

Saarelma, O. (2022). *Nenäverenvuoro*. Lääkärikirja Duodecim. Saatavilla 4.3.2022. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00306/nenaverenvuoto?q=nen%C3%A4verenvuoto>

